

készítési módot talált fel a homok felhasználásával, Petar Šadi mezzotinta technikája a tökély határán áll, Sáfrány Imre újságpapírra festett gyassaival hökkentette meg a szemlélőket, Szajkó István a kombinált technikákat műveli, Szilágyi Gábor Vajdaságban először kezdett akrillal festeni és fejlesztte ezt a festészeti technikát, Torok Sándor a pasztellfestést műveli, magas szinten. A keramikusok igen eredményes technológiai kísérleteket végeztek. Faenzába csak figyelemre méltó

eredményekkel lehet eljutni és diplomát kapni. Ugyanígy elemezhető az alkotások komponálási módja, és azok a tényezők, amelyek egy sajátos és eredeti alkotást létrehozhatnak és jellemeznek. Itt azonban nem lehet hantázni, hanem csak tárgyilagosan és szakszerűen beszélni. Az alkotóknak, de a szemlélőknek is ilyen elemzésre, bemutatásra és kritikára van szüksége. Így mindjárt érthető, hogy a döntőbíró helyett jobb, ha értékelő a kritikus.

SZILÁGYI GÁBOR

KÖNYVEK ÉS ÉVEZREDEK

Aleksandar Stipčević: Povijest knjige. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1985, 561 o.

Amikor 1952 elején — de 1951-es jelzéssel — megjelent Zvonimir Kulundžić „Knjiga o knjizi” (Könyv a könyvről) című munkájának első kötete — amely tulajdonképpen az írás története —, a szerző azt ígérte az előszóban, hogy megírja a második kötetet is, a könyv és a nyomtatás történetét. Ezt az ígéretét számunkra ismeretlen okokból nem teljesítette. Nemrég azonban megjelent Aleksandar Stipčević „Povijest knjige” — A könyv története — című műve, mely, mondjuk meg ezt mindjárt, alapos, részletes és érdekes munka.

A könyv története természetesen elválaszthatatlan a civilizáció és a műveltség történetétől tehát a társadalom történetétől is, ezért Stipčević az emberi társadalom és szellem történetéből kiindulva, annak a vonalát követve írta meg a könyv történetét is, a suméroktól kezdve századunk hetvenes éveinek végéig.

Tizenhárom fejezetre osztotta könyvét Stipčević, mindegyikben egy-egy történelmi szakaszt dolgo-

zott fel, egyszersmind ügyelt arra, hogy a földkerekség minden táját felölje. Hatalmas munka volt ez tehát, könyvek, folyóiratok garmadáját tanulmányozta át — minden fejezet végén gazdag bibliográfia ad bepillantást Stipčević könyvtárnyi forrásanyagába —, a több mint félezer könyvoldal azonban csak töredéke annak, amit a könyv, a nyomdászat, a könyvtárak történetéről meg lehet írni.

Ha valami megmarad kultúránkból — persze csak akkor, ha valamilyen katasztrófa el nem pusztít mindent a világon —, akkor az a könyv és az, ami a könyvekben van. Mert a könyv első ismert ősei, a sumér agyagtáblák is fennmaradtak, nekik köszönhetjük a Gilgames-eposzt is, a talán fennmaradnak a mi könyveink, folyóirataink is — esetleg mikrofilmeken vagy komputerek tárolóiban —, hirdetve az emberi szellem halhatatlanságát. Magán- és közkönyvtárak őrzik azokat a kincseket, melyeket könyveknek nevezünk, s nem lehet eléggé

hangsúlyozni, hogy a könyvek, épp a könyvek az emberi kultúra legfontosabb letéteményesei, hordozói, terjesztői.

Mint mondtuk, Stipčević a sumérokkal kezdi a történetet, ismerteti a könyv sorsát Babilóniában, Föniciában, a zsidók között, Egyiptomban, Kínában, Indiában, az antik Görögországban, a római birodalomban, a középkori Európában, Bizáncban, az arabok között, a középkori Kínában, Koreában, Japánban és Indiában, a Kolumbus előtti Amerikában, majd visszatér Európába, ahol a humanizmus és a reneszánsz a könyv felvirágzását hozza magával, rátér a könyvnyomtatás kezdeteire Európában, nagy fejezetet szentel a francia forradalomig terjedő időnek, majd a múlt századot s a XX. század első két évtizedét veszi sorra, utolsóként pedig az első világháborúval kezdődő időszakkal foglalkozik. Ezeket a fejezeteken belül nemcsak a könyvek előállításával, fajtáival foglalkozik, hanem a konszakok könyvtörténeti sajátosságaival: a könyvek — vagy a valaha nekik megfelelő más formák — anyagával, kivitelezésével, a könyvek sorsával — üldözésével, kiátkozásával, betiltásával, cenzúrázásával, égetésével —, a könyvnyomtatás és könyvkiadás mestenségével és művészetével, a könyvtárakkal, a könyvterjesztéssel, a könyvek árával; kitér az újságokra, folyóiratokra, az illusztrálás művészetére, a zsebkönyvre, ponyvára, képregényekre, sőt eljut napjaink vívmányához: a komputerhez, mely ugyancsak a könyvet, a kultúrát szolgálja. Számos színes melléklet teszi értékebbé, szebbé Stipčević könyvét, s szinte minden oldalán található valamilyen illusztráció — rajz, fakszí-

mile, kép. Az olvasó dúskálhat abban az információ-özönben, melyet Stipčević könyve tár elé.

A könyv története nemcsak követi az emberiség történetét, hanem szinte előtte jár, de legalábbis párhuzamosan halad vele. A könyvek beépültek az emberiség történetébe, az emberiség történetét pedig könyvekben örökítik meg. Ha számunkra, XX. századi emberek számára lenyűgöző látvány végigtekinteni az emberiség történetén, akkor legalábbis csodálatos jelensége az emberiségnek és a történelemnek a könyv története: feltűnésétől az idők mélyén, a sumérok ékírásos agyagtábláitól a modern idők tömegkönyveiig — és a könyvek mai tömegéig —, a mikrofilmekre fényképezett könyvek sokaságáig és a komputerizált könyvtárakig. Manapság néha meginog a könyvbe vetett hitünk, hisz — legalábbis látszólag és időnként — csökken az olvasók, a könyv, az irodalom, az írott szó barátainak száma, ám ha végiglapozzuk Stipčević könyvét, s gondolatban végigfutunk a könyv évezredes útján, megerősödik hitünk: a könyv, habár időnként a helyzet mást látszik bizonyítani, nélkülözhetetlen eszköze az emberiségnek, felmérhetetlen kincs, összehasonlíthatatlan jelentőségű tényezője a kultúrának.

A könyvek élnek, feltámadnak hamvukból is — a könyvet se az inkvizíció, se a diktátorok nem tudták elpusztítani —, bennük van az életünk, a gondolataink, s ezt át lehet, át kell menteni az utánunk következő nemzedékeknek. Stipčević könyve is ezt szolgálja a maga módján, a maga területén, a maga eszközeivel. És jól szolgálja.

TOMÁN LÁSZLÓ